

Analiza strukture depozitnog novca drugih monetarnih financijskih institucija u Republici Hrvatskoj

Lasić, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:325817>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

Valentina Lasić

**ANALIZA STRUKTURE DEPOZITNOG NOVCA
DRUGIH MONETARNIH FINANCIJSKIH
INSTITUCIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Valentina Lasić

**ANALIZA STRUKTURE DEPOZITNOG NOVCA
DRUGIH MONETARNIH FINANCIJSKIH
INSTITUCIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

JMBAG: 0303073702, redovita studentica

Studijski smjer: Informatički menadžment

Predmet: Monetarna ekonomija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Financije

Mentor: prof. dr. sc. Manuel Benazić

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana VALENTINA LASIĆ, kandidat za prvostupnicu ekonomije/poslovne ekonomije, smjera INFORMATIČKI MENADŽMENT ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada i uz pomoć PROF.DR.SC. MANUELA BENAZIĆA, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Valentina Lasić

U Puli, 15.09., 2020.godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, VALENTINA LASIĆ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „ANALIZA STRUKTURE DEPOZITNOG NOVCA DRUGIH MONETARNIH FINANCIJSKIH INSTITUCIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.
Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 15.09.2020. (datum)

Potpis

Valentina Lasić

Sadržaj

1. UVOD	1
2. Fiducijarni novac.....	3
2.1. Papirni novac.....	3
2.2. Depozitni novac.....	5
3. IZVORI SREDSTAVA BANAKA	7
3.1. Depoziti	7
3.2. Nedepozitni izvori	10
4. MULTIPLIKACIJA DEPOZITA KAO MEHANIZAM KREIRANJA DEPOZITNOG NOVCA.....	15
4.1. Mikromultiplikacija	15
4.2. Makromultiplikacija	17
5. ANALIZA STRUKTURE DEPOZITNOG NOVCA HRVATSKIH BANAKA.....	18
5.1. Novčana masa M1	18
5.1.1. Gotov novac izvan kreditnih institucija	19
5.1.2. Depozitni novac.....	21
5.2. Sektorski raspored depozitnog novca kod drugih monetarnih financijskih institucija	22
6. ZAKLJUČAK.....	25
LITERATURA	26
POPIS GRAFIKONA.....	27
SAŽETAK	28
SUMMARY	29

1. UVOD

Fiducijarni novac dio je suvremenog monetarnog sustava u kojem se primarno koriste novčanice, kovanice i depozitni novac. Izdaje ga središnja banka, te je obvezno sredstvo plaćanja. Papirnati novac je u svojim začecima bio surogat kovanom novcu, a kasnije nastaju banknote te dolazi do povećanja količine novca u optjecaju bez obzira na količinu kovanog novca. Umjesto banknote pojavljuju se novčanice, koje se ne mogu zamijeniti za valutni novac. Pojavom novčanice rješava se problem punovrijednog novca.

U suvremenom monetarnom poslovanju prisutna je gotovina koja se koristi za gotovinska plaćanja. Ista se koristi u sve manjoj mjeri jer je danas sve češće mijenja depozitni novac u elektronskom obliku. Građani sve više koriste bezgotovinsko plaćanje, vrše plaćanje karticama tekućeg i/ili žiroračuna na kojima se nalazi depozitni novac u određenoj banci. Klijent koji ima otvoren račun u banci na kojem se nalazi depozitni novac, može u svakom trenutku podići novac i pretvoriti ga u gotovinu, može također putem mobilnog bankarstva pokriti svoje obveze ili davanjem naloga banci da s vlastitog računa prenesu određeni iznos i knjiže na račun vjerovnika.

Banka prikupljanjem depozita i odobravanjem kredita povećava količinu novca u optjecaju. Banke sudjeluju u procesu multiplikacije depozita gdje dolazi do umnožavanja depozitnog novca, ali u skladu s pravilima koje je odredila Hrvatska narodna banka. Stupanj multiplikacije ovisi o odljevu depozita iz banke i o stopi likvidne i obvezne rezerve. Mikromultiplikacija vidimo koliko jedna banka može izdati kredita, dok kod makromultiplikacije vidimo koliki je kreditni potencijal svih banaka koje se nalaze u Hrvatskoj.

Cilj ovog rada je bolje se upoznati sa strukturom depozitnog novca drugih monetarnih financijskih institucija u Republici Hrvatskoj. Svrha rada je ukazati na važnost strukture depozitnog novca drugih monetarnih institucija u Hrvatskoj te spoznati koliko je važna njegova implementacija u suvremenom monetarnom sustavu. Također, svrha rada je prikazati analizu strukture depozitnog novca i analizu depozitnog novca prema sektorima kod drugih monetarnih financijskih institucija. Za

prikazivanje kretanja strukture depozitnog novca i analizu depozitnog novca prema sektorima koristiti će se tablice i grafovi preuzeti sa Hrvatske narodne banke.

Struktura rada sačinjena je od šest sastavnih dijelova. U uvodnom dijelu data je uvodna riječ problematike teme, opisani su cilj i svrha istraživanja, struktura rada te znanstvene metode. U drugom poglavlju opisan je fiducijarni novac kao papirnat i depozitni novac. U trećem poglavlju prikazani su izvori sredstava banaka. Četvrto poglavlje opisuje multiplikaciju depozita kao jedinstveni mehanizam kreiranja depozitnog novca. U petom poglavlju opisana je analiza strukture depozitnih banaka u Hrvatskoj. U zaključnom dijelu data je završna misao autorice rada o istraženoj problematici.

U završnom radu su, u različitim kombinacijama, primijenjene sljedeće znanstveno – istraživačke metode: metoda deskripcije, povijesna metoda, metoda kompilacije, komparativna metoda, metoda ukazivanja na prednosti i nedostatke, metode generalizacije i apstrakcije, metode analize i sinteze te induktivna i deduktivna metoda.

2. Fiducijarni novac

Fiducijarni novac predstavlja suvremeni monetarni sustav gdje se upotrebljavaju novčanice, kovanice i depozitni novac. Također, fiducijarni novac predstavlja zakonsko sredstvo plaćanja te ga izdaje središnja banka (Božina, 2008.).

Vrijednost materijala od kojeg su napravljene novčanice i kovanice je manja u odnosu na njihovu nominalnu vrijednost, dok depozitni novac uopće nije materijalne naravi. Depozitni novac podrazumijeva depozite na tekućim računima i žiroračunima u domaćoj valuti (Božina, 2008.).

Fiducijarni novac je prihvaćen kao sredstvo plaćanja za razne robe i usluge. Ponuda i potražnja novca će se odraziti na kupnju roba i usluga za nominalnu jedinicu fiducijarnog novca. Vrlo važan zadatak središnje banke je taj da tečaj novca održi stabilnim kako bi ljudi imali povjerenja i taj novac koristili kao sredstvo razmjene, ili novac stavljali na štedni račun (Božina, 2008.).

2.1. Papirni novac

U srednjem vijeku je primarno sredstvo razmjene predstavljalo kovani novac. Međutim, isti je tokom razvoja monetarnih ekvivalenata počeo stvarati određene probleme. Monetarni problemi kovanog novca proizlaze iz ograničenosti monetarnih kovina, razvoja ekonomije, povećanje ljudi te dolazi do potrebe za povećanjem količine novca u optjecaju. Zbog toga kovinski novac se zamjenjuje s konvertibilnom papirnom valutom ili novčanim surogatom (Božina, 2008.).

S vremenom je došlo do pojave i razvoja papirnatog novca koji se pokazao kao najučinkovitije sredstvo razmjene. Isti se koristi i danas u suvremenom monetarnom poslovanju, iako se koristi u manjoj mjeri jer ga sa suvremenim razvojem društvo sve više zamjenjuje za elektronski novac. Kada govorimo o konvertibilnoj papirnoj valuti bankari puštaju količinu novčanica u optjecaj koja je jednaka deponiranom kovinskom novcu (Božina, 2008.)

Nekada su ljudi ostavljali kovani novac na čuvanje osobama od povjerenja kao što su bili svećenici ili zlatari. Zlatari s vremenom postaju bankari, te su izdavali potvrde

osobama koje su ostavile kovinski novac na čuvanje. Deponenti su zlatarima plaćali naknadu za deponirani valutni novac, na temelju tih naknada zlatari prikupljaju velike količine vlastitog novca. Zlatari su u ime dužnika vjerovniku mogli podmiriti dug u zlatu, ali vjerovnik je kao dokaz morao imati papir. To nazivamo pravi depozit ili lat. depositum regulare gdje depozitari (svećenik ili zlatar) na zahtjev deponenta vraćaju u potpunosti isti valutni novac (zlato) kojeg je deponent ostavio na čuvanju (Božina, 2008.).

Nekoliko desetljeća kasnije pojavljuje se ne pravi depozit ili depositum irregulare. Ovim depozitom zlatar izdaje uputnice nominalne vrijednosti umjesto zlata. Isti tako postaje vlasnik zlata, na zahtjev deponenta ne vraća u potpunosti isti depozit, već depozit jednake količine i vrijednosti. Nakon promjenjivog statusa ulagača i zlatara nastaju nove uputnice koje su nazvane zlatareve note. Banknote ili zlatareve note su kombinacija vlastite mjenice i čeka, te su se mogle zamijeniti za zlato u svakom trenutku kada bi to vlasnik banknote zahtijevao. Kada su nastale banknote dolazi do povećanja količine novca u optjecaju bez obzira na nepromijenjenu količinu zlata. Količina novca u optjecaju morala je biti na određenoj razini, kako bi ljudi stekli povjerenje i koristili banknote, a i sama ekonomija zemlje kako bi funkcionirala (Božina, 2008.).

Budući da su zlatareve note pokazale zamjetan uspjeh u poslovanju, pojavljuje se sve veći broj papirnatih potvrda, gdje banke nisu sigurne da li svaka potvrda može biti pokrivena punovrijednim novcem. Zbog toga dolazi do evolucije banknota u novčanice. Papirni novac nije bio vezan za količinu valutnog novca, tako da povećanje ili smanjenje valutnog novca nije dovodilo do nestabilnosti cijene i robe. Novčanica dobiva zakonski tečaj i postaje zakonsko sredstvo plaćanja što znači da svaka osoba u novčanom i pravnom prometu mora primati takve novčanice za namirenje svojih potraživanja (Matić, 2016.).

2.2. Depozitni novac

„Depozitnim novcem smatramo slobodna i stalno raspoloživa sredstva na računima kod banaka, dakle, sredstva, odnosno depozite plative po viđenju, tj. na zahtjev. Takva sredstva na računima, bez obzira na to da li su nastala pologom ili odobravanjem kredita, smatramo novcem, jer predstavljaju kupovnu snagu kojom se njihovi vlasnici koriste i mogu uvijek koristiti u svrhu kupovine i plaćanja“ (Perišin et. al., 2001., str. 89).

Danas depozitni novac ima sve funkcije kao i gotovina, te se u svakom trenutku može se pretvoriti u gotovinu. Njegovom primjenom ne dolazi do povećanja količine novca u optjecaju ako je podloga realan novac, već se samo mijenja oblik novca. Ovdje su banke posrednici u platnim transakcijama, te za svoje usluge uzimaju određenu proviziju (Matić, 2016.).

Kada deponent otvori račun u banci može po vlastitoj volji upravljati depozitnim novcem, depozitni novac može podići u gotovini ili bez podizanje gotovine može podmiriti sve svoje obveze davanjem naloga banci da s vlastitog računa prenesu određeni iznos i knjiže na račun vjerovnika, to nazivamo sekundarni platni promet (Matić, 2016.).

Danas se najveći dio prometa obavlja depozitnim novcem te je vrlo prikladan način plaćanja kada se radi o velikim iznosima. Iako je uvjet bezgotovinskog platnog prometa postojanje depozitnog novca, može se dogoditi bezgotovinski platni promet bez da depozitni novac postoji, obratna situacija nije moguća (Perišin et. al., 2001.).

Depozitni novac u bankarskom poslovanju ima vrlo veliko značenje. Bankar su utvrdili da se samo jedan dio depozita podiže od strane ulagača, dok je znatniji dio stalno na računu banke. Zbog toga banka dio depozitnog novca odobrava trećim osobama u obliku kredita uz odgovarajuće kamate. Banke odobravanjem kredita povećavaju svoje profite (Božina, 2008.).

Banke na taj način sudjeluju u kreiranju depozitnog novca, ali u skladu s pravilima koje je odredila središnja banka. Središnja banka određuje poslovnim bankama kolike rezerve gotovog novca moraju imati u odnosu na depozitni novac. Navedene rezerve predstavljaju obvezne rezerve koje poslovne banke drže kod središnje banke i njihov udio je propisan zakonom. Obvezne rezerve poslovnih banaka

nalaze se na računima središnje banke i ne smiju se dirati bez dozvole. Rezerve daju sigurnost bankama da su u svakom trenutku likvidne, što znači da u svakom trenutku mogu podmiriti svoje obveze (Božina, 2008.).

U implementaciji papirnatog novca njegova primarna pojava se označava kao novčana masa ili M1. Ista predstavlja monetarni agregat koji obuhvaća instrumente plaćanja koji služe za zakonsko sredstvo plaćanja u zemlji, te ih središnja banka kreira. Novčana masa M1 sastoji se od količine gotovine u manjoj mjeri, dok depozitni novac koji se nalazi na računima banaka čini u većoj mjeri kupovnu moć. Depozitni novac predstavlja sredstva s kojim kupci mogu kupiti robe i usluge, a plaćanje može biti u obliku gotovine ili virmanima jer su oba oblika međusobno ravnopravna i zamjenjiva (Perišin et. al., 2001.).

Gotov novac izvan kreditnih institucija nalazi se u pasivi središnje banke, dok depozitni novac poslovnih banaka se također nalazi u njihovoj pasivi. Prema tome kretanje monetarnog agregata M1 možemo vidjeti iz Bilance monetarnih institucija koja prikazuje konsolidirane podatke iz bilance Hrvatske narodne banke (HNB) i konsolidiranje bilance poslovnih banaka (Perišin et. al., 2001.).

3. IZVORI SREDSTAVA BANAKA

Da bi banke mogle poslovati, iste moraju doći do izvora sredstava svog poslovanja bez kojeg bi isto bilo nemoguće. Osim temeljnog kapitala koji bankama služi za obavljanje bankarske djelatnosti, banke prikupljaju depozite klijenata koje kasnije koriste u svom poslovanju. Isti se nalaze u pasivi bilance banke, a dijelimo ih na depozitne i nedepozitne izvore sredstava. U ovom poglavlju bit će objašnjeno što su depoziti, depoziti po viđenju i oročeni depoziti. Također, objasnit će se što su međubankarski krediti, kapital banke i dužnički vrijednosni papiri koji spadaju u nedepozitne izvore sredstava.

3.1. Depoziti

„Najvažniji pasivni kratkoročni poslovi jesu depozitni poslovi, kojima se prikupljaju slobodna sredstva gospodarstva, pojedinca i države“ (Perišin et. al., 2001., str. 265).

Depoziti su najjeftiniji izvor sredstava banaka jer oni predstavljaju novčana sredstva stanovništva, tvrtki i vlade koja se nalaze na računu banke. Depoziti imaju značajnu poziciju u pasivi bilance banke te banci takva sredstva predstavljaju obvezu, jer na zahtjev klijenta mora mu isplatiti određeni iznos sredstava. Banka na temelju prikupljenih depozita od fizičkih i pravnih osoba financira kredite i druge aktivne poslove banaka (Perišin et. al., 2001.).

Razvojem bezgotovinskog plaćanja, banke stvaraju novu kupovnu moć, odobravanjem kredita knjiže u korist zajmoprimca na njegov tekući ili žiro račun. Zajmoprimac dobiveni kredit od banke može slobodno koristiti u svrhu plaćanja. Sukladno tome izvedeni ili sekundarni depozit se ne razlikuje previše od stvarno položenog depozita ili primarnog depozita (Božina, 2008.).

Depozite razlikujemo prema podrijetlu, imovinsko - pravnim obilježjima vlasnika depozita i ročnosti (Božina, 2008.). Tako Božina (2008.) precizira navedenu podjelu na sljedeći način:

1. Depoziti prema podrijetlu:

- Primarni depozit – takva vrsta depozita potječe uplatom gotovine u banku, prijenosom određenog iznosa u banici ili na račun druge banke. Osim toga pod primarni novac spada depozit koji je nastao prodajmo deviza
- Sekundarni depozit – nastaje kada osoba polaže novac na račun banke iz iznosa odobrenog kredita, te dolazi do stvaranja depozitnog novca

2. Depoziti po imovinsko - pravnim obilježjima vlasnika:

- Poslovne depozite – klijent polaže novac na račun banke, te ih koriste za plaćanje roba i usluga
- Depoziti kućanstva – štednje sektora kućanstva kako bi taj novac mogli koristiti u budućnosti

3. Depoziti prema ročnosti:

- Depozite po viđenju
- Oročene depozite

„Depozit po viđenju su monetarni oblici na računima kod banaka koje njihovi ulagači mogu bez ikakvih ograničenja uporabiti za plaćanja i/ili pretvoriti u gotov novac i/ili na teret njih izvršiti bezgotovinsko plaćanje u korist depozitnog računa svojih vjerovnika, za isplatu obveza“ (Božina, 2008., str. 240).

Depozit po viđenju može biti u kunama ili u nekoj drugoj valuti. Vlasnik u svakom trenutku može podići sredstva putem poslovnice ili putem elektroničkog bankarstva. Za banku takav depozit predstavlja obvezu, jer u svakom trenutku korisnik može zatražiti isplatu s računa. Kada povlači sredstva korisnik nije obavezan odrediti namjenu za korištenje sredstava, a kamate se isplaćuju ako su bile ugovorene putem ugovora. Kamata koju zarađuje ovakvom štednjom su niže, a pojavljuju se i uvjeti u kojima takvih

kamatnih stopa uopće nema. Osim isplate s računa također se uplata na račun može obavljati u poslovnici ili putem mobilnog bankarstva, u bilo koje vrijeme (Mishkin, 2010.).

Nekada su računi po viđenju ili a vista predstavljali najvažniji izvor sredstava banaka, no s pojavom novih financijskih instrumenata njihov udio se drastično smanjio. Razlog tomu je što su se vlasnici takvih računa voljni odreći određenog iznosa kamate kako bi u svakom trenutku imali pristup svojim novčanim sredstvima (Mishkin, 2010.).

Različita je situacija kod depozita koje klijenti oročavaju kod banaka. Kod oročenog depozita klijent se obvezuje da će svoja novčana sredstva držati kod banke na određeni period. Taj novac može se oročiti na kratkoročni i dugoročni period. Kratkoročni period je najčešće do godine dana, a sve što je više od godine dana smatra se dugoročni period. Ako se depozit oroči na duži vremenski period, tada je i veća kamatna stopa (Rose i Hudgins, 2015.).

Prije nego što osoba oroči određenu svotu novca u dogovoru s bankom, mora odrediti namjenu sredstava, period u kojem će novac biti oročen, te po kojoj kamatnoj stopi će se vršiti isplata. Ugovor o oročenom depozitu moguće je raskinuti i prije roka samo ako se obje strane slažu. Kada dođe o prijevremenom raskidu ugovora, tada banka ima mogućnost da klijentu isplati depozit po nižoj kamatnoj stopi od dogovorene kamatne stope. Ako je ugovor raskinut prije roka većinom banke isplate iznos kamata koje se isplaćuju za depozit po viđenju (Rose i Hudgins, 2015.). Stoga klijentima nije isplativo raskidati ugovor o oročenju depozita prije roka jer time gube kamatu, koja predstavlja njihov cilj oročenja kojeg su primarno dogovorili s bankom.

3.2. Nedepozitni izvori

U bankarskom poslovanju se događaju situacije da banka komitentu ne može odobriti kredit jer nema dovoljnu količinu depozita ili neki drugi izvor sredstava. Tada se najčešće događa da banka gubi istoga komitenta te isti ode tražiti kredit kod druge banke. No, kada banka odobri kredit iako nema dovoljnu količinu sredstava, time dolazi do novih depozita. Također, banka može odobravati poduzećima kredite, pa u istoj banci otvaraju tekući račun i vlasnik poduzeća te njegovi djelatnici. Da bi banka mogla u svakom trenutku izdati komitentu kredit, počinje koristiti nedepozitne izvore (Mishkin, 2010.).

Danas sve više banke koriste nedepozitne izvore jer im oni služe kao dodatni resursi koji popunjavaju financijski potencijal. Kada banka koristi nedepozitne izvore, tada ona nema potrebe držanja rezervi, ali se javlja situacija kod nedepozitnih izvora da su kamate konstantno promjenjive. Velike banke u većoj mjeri koriste nedepozitne izvore osim što jeftinije mogu nabaviti sredstva na novčanom tržištu, povećava se i kreditni potencijal, a i lakše će pokriti mogući rizik koji se uvećava jer se banka zadužuje (Rose i Hudgins, 2015.).

Čimbenici koje banka treba uzeti u obzir kada koristi nedepozitne izvore sredstava su sljedeći (Rose i Hudgins, 2015.):

- relativni troškovi – pozajmljivanje različit izvora sredstava uz tekuću tržišnu kamatnu stopu.
- rizik - najčešća dva rizika koja se pojavljuju kod korištenja nedepozitnih izvora sredstava. Prvi rizik je kamatna stopa gdje dolazi do promjenjivosti kreditnih troškova, dok je drugi rizik dostupnost kredita, banka pred tim rizikom ne može dobiti kredit ili može s visokom kamatnom stopom gdje će zarada banke patiti.
- duljina vremenskog razdoblja u kojem su sredstva potrebna.
- veličina institucije koja se zadužuje
- propisi tj. pravila koja ograničavaju iznos, učestalost i korištenje pozajmljenih sredstava

Nedepozitni izvori sastoje se od međubankarskih kredita, vrijednosnih papira i kapitala banke i drugoga.

Banka prije početka rada mora imati početni kapital, koji za poslovanje banke unose vlasnici banke. Veličina početnog kapitala banke odraziti će se na opseg poslovanja banke. Kapital banke jednak je razlici ukupne imovine i obveza. Kapital banke predstavlja novac koji je banka dobila od strane ulagača te sva dobit koju je banka ostvarila. Banka kapital može povećati prodajom dionica ili zadržavanjem dobiti (Matić, 2016).

Banke donose odluke o iznosu kapitala te moraju držati kapital zbog tri razloga. Prvi razlog, kapital može spriječiti propast banke, u situaciji kada banka ne može ispuniti svoje obveze prema vjerovnicima i štedišama, pa odlazi u stečaj. Drugi razlog, iznos kapitala utječe na zaradu vlasnika banke. I treći razlog, minimalni iznos kapitala koji banka mora imati u svakom trenutku propisuje regulatorno tijelo (Mishkin, 2010.).

Kapital koji banka ima za početak svog poslovanje joj daje pouzdanost i sigurnost, jer je poslovanje banke rizično i sasvim je normalno da banka ponekad ostvari gubitak. Takav primjer se javlja kada dužnici ne mogu otplaćivati kredite, tada banka upotrebljava kapital s kojim će nadoknaditi gubitke i normalno nastaviti poslovanje. Banke kada ima gubitke, a nema dovoljne količine vlastitog kapitala može otići uz stečaj (Mishkin, 2010.).

S rastom kapitala banke pada njegov povrat za dani povrat na imovinu. Razlog tomu je visok trošak držanja kapitala pa banka želi držati što manje kapitala u odnosu na imovinu nego što to propisuje središnja banka. Zbog toga središnja banka utvrđuje iznos obveznog minimalnog kapitala kojeg banka mora imati (Mishkin, 2010.).

Banke imaju mogućnost zaduženja kod drugih poslovnih banka ili središnje banke te za takve kredite banka ne mora izdvajati rezervu likvidnosti. Kada banka podiže kredit od strane središnje banke ili neke druge poslovne banke ne dolazi do povećanja novčane mase. Međutim, mijenja se alokacija novca u optjecaju. Kada se banka zadužuje kod drugih banaka je kratkoročni pasivni bankarski posao gdje banka povećava svoj financijski potencijal (Matić, 2016.).

Središnja banka odobrava u takvim situacijama kredite poslovnim bankama kako bi banke mogle u svakom trenutku podmiriti dospjele novčane obaveze. Ona time

nastoji održati stabilnost bankarskog sustava u cjelini i održavanje povjerenja ljudi u bankarski sustav. Najčešći oblici zaduživanja poslovnih banaka kod središnje banke su reeskont, relombard i likvidnosni krediti, upis blagajničkih zapisa i drugih certifikata o depozitu (Matić, 2016.).

U slučajevima odobravanja kredita bankama za održavanje njihova tekućeg poslovanja središnja banka često koristi reeskontne kredite (Matić, 2016)

„Reeskontni je kredit za poslovnu banku vrlo čest pasivni bankarski posao, kod kojeg poslovna banka mjenice iz svog portfelja eskontira kod središnje banke i time dolazi do sredstava prije njihovog dospijea“ (Matić, 2016., str. 245).

Relombardni kratkoročni kredit se javlja kada središnja banka daje kredit poslovnoj banci. Uvjet takvog kredita je da zajmoprimac mora kao zalog dati određene vrijednosne papire, tj. cijena vrijednosnog papira na efektnoj burzi, te se dio burzovne vrijednosti isplaćuje banci dužniku u vidu lombardnog kredita. Relombardni kredit najčešće koriste banke koje trguju vrijednosnim papirima, zbog nestabilnosti cijena vrijednosnih papira rok je vrlo kratak svega nekoliko dana do 2 tjedna. Središnja banka određuje lombardnu stopu po kojoj odobrava kredite poslovnim bankama (Nikolić i Pečarić, 2017.).

U situacijama međubankarskog kreditiranja, kada jedna banka odobrava kredit drugoj banci, banci koja je odobrila kredit se smanjuje likvidnost, dok se banci koja je primila kredit povećava likvidnost, ali ne dolazi do stvaranja novca. Kredite koje poslovne banke međusobno odobravaju su najčešće u obliku revolving kredita koji služe za održavanje njihove likvidnosti (Matić, 2016.).

Korist od kredita se može povećati jer se kreditni odnos može proširiti s odgovarajućim vrijednosnim papirima koji nastaju kao pisan dokaz o odobravanju kredite. Takvi papiri se nazivaju dužničkim vrijednosnim papirima i vrlo su važni u strukturi financijskih instrumenata s kojima se trguje na financijskom tržištu (Nikolić i Pečarić, 2017.).

Kada tražitelj kredita ne može doći do financijskih sredstava putem klasičnog kredita jer se radi o jako velikom iznosu, tada on koristi dužničke vrijednosne papire za prikupljanje određenih sredstava. Tražitelj kredita će emitirati dužničke vrijednosne papire u visini traženog kredita. Ukupan iznos traženog kredita će se rascjepkati na

manje iznose kredita. Davatelj kredita u zamjenu za odobreni kredit posjeduje vrijednosni papir koji im donosi kamate. Također, davatelj kredita može vrijednosni papir prodati na kreditnom tržištu i doći do gotovog novca. Što je veća likvidnost vrijednosnog papira time se smanjuje kreditni rizik i kamatne stope (Nikolić i Pečarić, 2017.).

Dužnički vrijednosni papiri koje banka najčešće koristi su: blagajnički zapisi, trezorski zapisi, komercijalni zapisi, izdavanje certifikata o depozitu, obveznice i drugo.

Blagajnički zapisi služe za mobiliziranje sredstava, izdaju se na okrugle iznose, mogu biti u domaćoj ili stranoj valuti. Vlasnik blagajničkih zapisa određuje kamatu i odlučuje koliko će vrijediti blagajnički zapis tj. iznos blagajničkog zapisa. U hrvatskoj blagajničke zapisa može izdavati Hrvatska narodna banka i poslovne banke. U ugovorenom roku banka će isplatiti vlasniku blagajničkog zapisa određeni iznos uz ugovorenu kamatnu stopu. Rok dospijeće blagajničkih zapisa je do godine dana ili od 35 do 182 dana (Rose i Hudgins, 2015.).

Trezorski zapisi su dužnički vrijednosni papiri koji se prodaju po nižoj nominalnoj vrijednosti, a isplaćuju se po nominalnoj vrijednosti,. Takvi dužnički vrijednosni papiri maju veliki stupanj sigurnosti i vrlo mali rizik. Rok dospijeća trezorskih zapisa je od 91 dana, 182 dana ili 364 dana (Rose i Hudgins, 2015.).

Komercijalni zapisi su prenosivi i kratkoročni dužnički vrijednosni papiri, svrha im je prikupljanje sredstava za tržištu. Izdaju ih najčešće poduzeća, koji imaju obavezu investitoru isplatiti nominalan iznos po dospijeću. Rok dospijeća komercijalnim zapisima je do godine dana (Nikolić i Pečarić, 2017.).

Banke često kupuju izdavanje certifikata o depozitu kada ih izdaju druge depozitne institucije jer ih smatraju privlačnim ulaganjem. Ti certifikati imaju fiksne kamate, koje mogu dobiti i status promjenjivosti, ovisno o fluktuacijama na financijskom tržištu. Certifikat o depozitu se može prodavati ili kupovati na sekundarnom tržištu. Rok dospijeća je do nekoliko tjedana ili do nekoliko godina. Rok dospijeća s fiksnom kamatnom stopom je od 30 do 90 dana ili s promjenjivom kamatnom stopom rok dospijeća je od pola godine do godinu dana. Vrlo mali rizik jer imaju fiksne uvjete, ali postoje kazne ako se novac povuče prijevremenog roka (Rose i Hudgins, 2015.).

Obveznice imaju najčešće rok dospeljeće od 5 do 10 godina i zato imaju status dugoročnih vrijednosnih papira. Iste se kupuju ili prodaju na sekundarnom tržištu. Kupljene obveznice ne daju pravo vlasniku obveznice na sudjelovanje u odlučivanju i dobiti, ali izdavatelj obveznice se obvezuju imatelju obveznice isplatiti glavnicu uvećanu za ugovorenu kamatnu stopu u ugovorenom roku. Kamata se može isplaćivati periodično ili se isplaćuje zajedno s glavnicom po roku dospeljeća. Cijena obveznice ovisi o tome koliko je izdavatelj redovito podmiruje obveze po kamatama i glavnici, te o ponudi i potražnji. Obveznicu može izdati država, središnja banka i dioničarska društva (Nikolić i Pečarić, 2017.).

4. MULTIPLIKACIJA DEPOZITA KAO MEHANIZAM KREIRANJA DEPOZITNOG NOVCA

Multiplikacija depozita je složen proces u suvremenom bankarskom poslovanju. Ona predstavlja prije svega kreditni proces gdje se u poslovnim bankama umnožava količina novca iznad primarno definiranog iznosa a vista depozita. Na multiplikaciju depozita utječu mnogobrojni faktori i zbog toga takav proces pred monetarnu politiku predstavlja nove i složene probleme (Perišin et. al., 2001.).

U ovom poglavlju bit će objašnjeno što su mikromultiplikacija i makromultiplikacija kao procesima, gdje je riječ o istovjetnim procesima, ali s različiti konačnim efektom.

4.1. Mikromultiplikacija

Postoji velika količina mirujućeg depozitnog novca kojeg klijenti drže na računima kod banaka, te na temelju tog depozita banke daju kredite zajmotražiteljima. Banke s odobravanjem kredita utječu na povećanje količine novca u optjecaju. Dolazi do povećanja aktive kod banke koja je odobrila kredit, te povećanje pasive kod banke u kojoj je položen iznos kredita u obliku depozitnog novca (Božina, 2008.).

Iako se banka u svom poslovanju primarno bavi kreditiranjem trećih osoba, ona mora u svakom trenutku imati dovoljnu količinu gotovine kako bi mogla pretvoriti depozitni novac u gotovinu ili na zahtjev klijenta obaviti usluge platnog prometa. Zbog toga je država propisala obvezne rezerve tj. koliku količinu gotovog novca banka mora imati u odnosu na depozitni novac. Banke moraju držati obvezne i likvidne rezerve na računu središnje banke kako bi država bila sigurna da su te rezerve pod kontrolom. Banka je likvidna ako ima 30% gotovine koji pokriva depozitni novac (Božina, 2008.).

Osim zakonom propisanih obveznih rezervi, banke drže i likvidne rezerve. Likvidne rezerve su rezerve koja nam omogućuju promjenu depozitnog novca u gotovinu. Središnja banka utvrđuje koliku likvidnu rezervu banka mora imati u odnosu na depozit po viđenju (Matić, 2016.).

Obveznu rezervu također utvrđuje središnja banka na temelju količine depozitnog novca koja se nalazi kod banke. Glavna funkcija obvezne rezerve

ograničavanje procesa ekspanzije kredita i multiplikacija depozita. Obvezne rezerve se nalaze na računu središnje banke i ne smiju se koristiti bez dopuštenja središnje banke. U slučaju propasti banke obvezne rezerve i dalje ostaju na računu središnje banke, što znači da su takva potraživanja banke nerizična (Božina, 2008.).

Promjenom strukture izvora sredstava banke mijenja se i kreditni potencijal. Tako porastom bankarske pasive dolazi do povećanja kreditnog potencijala. Kreditni potencijal banke je maksimalan iznos kredita koje banka može odobriti. Kreditni potencijal ili maksimalan iznos kredita neke banke ovisi (Matić, 2016.) : o visini likvidne rezerve (RL), o visini obvezne rezerve (OR), o temeljnom kapitalu (TK), o međubankarskim kreditima (MK) i o ukupnom depozitu koji se sastoji od depozita po viđenju i oročenih depozita ($UD=Dv+Do$).

Formula po kojoj se izračunava kreditni potencijal neke banke (Matić, 2016.):

$$KP = TK + MK + D(1 - OR) - DV * RL$$

Bilanca banke je u ravnoteži kada je financijski potencijal jednak kreditnom potencijalu. Na proces multiplikacije utječe priljev sredstava gdje banka koristi kredite od neke druge poslovne banke ili središnje banke, smanjenje stope obvezne ili likvidne rezerve, ili na temelju usluga platnog prometa (Matić, 2016.).

Temeljem prikazane mikromultiplikacije vidljivo je koliki je kreditni potencijal jedne banke. Njenom implementacijom do kreditne ekspanzije, ali ne dolazi do povećanja novčane mase. Do procesa mikromultiplikacije depozita dolazi kada banka raspolaže većim sredstvima u pasivi nego u aktivi. Tada banka ima višak sredstava pa jedan dio sredstava izdvaja za obvezne rezerve, a drugi dio sredstava koristi za kredite. Banka višak rezervi neće zadržati, već će u iznosu rezervi izdati kredit kako bi zaradila kamate. Banka tako plasira navedena novčana sredstva u vidu zajmova svojim klijentima. Zajmoprimac je uzeo kredit od banke kako bi kupio robe i usluge od nekih drugih kompanija. Kako zajmoprimac obavlja kupnju, tako se njegova sredstva odobrenim kreditom prenose na račune drugih banaka i time se smanjuje višak rezerve od strane prve banke (Mishkin, 2010.).

Banka može davati kredite u iznosu viška rezervi, ako da veći kredit nego što ima višak rezervi tada gubi jer depoziti koji su u obliku kredita odlaze u drugu banku. Tada opet druge banka izdaju kredit i time kreiraju dodatne depozite (Mishkin, 2010.).

4.2. Makromultiplikacija

Makromultiplikacija predstavlja proces umnožavanje depozita cjelokupnog bankarskog sustava te se ovaj proces promatra s makroekonomskog aspekta. Temeljem makromultiplikacije vidljivo je koliki je kreditni potencijal bankarskog sustava neke države. Odobravanje kredita u svakoj banci uzrokuje povećanje depozita, a sredstva se prenose iz banke u banku. Može doći do višestruke ekspanzije depozita, jer kada pojedina banka izgubi višak rezervi, te rezerve nisu napustile bankarski sustav (Perišin et. al., 2001.).

Banka kada stekne višak rezervi, iste može koristiti za kupnju vrijednosnih papira ili za izdavanje kredita, bez obzira što banka izabere učinak na ekspanziju je isti. Banka kada odobrava kredit tada kreira i depozite, višak rezervi odlazi u druge banke koje također koriste za davanje dodatnih kredita i kreiranje dodatnog depozita. Takav proces se nastavlja sve dok početni porast u rezervama rezultira višestrukim porastom depozita (Matić, 2016.).

Cilj je makromultiplikacije dovesti bankarski sustav zemlje u ravnotežu. Bankovni sustav je u ravnoteži kada je ukupan iznos obveznih rezervi jednak ukupnom iznosu rezervi. Tada nestaje višak rezervi, bankarski sustav u cjelini staje s izdavanjem kredita i kreiranjem depozita. U bankovnom sustavu dana razina rezervi određuje koliko će nastati depozita po viđenju (Perišin et. al, 2001.).

5. ANALIZA STRUKTURE DEPOZITNOG NOVCA HRVATSKIH BANAKA

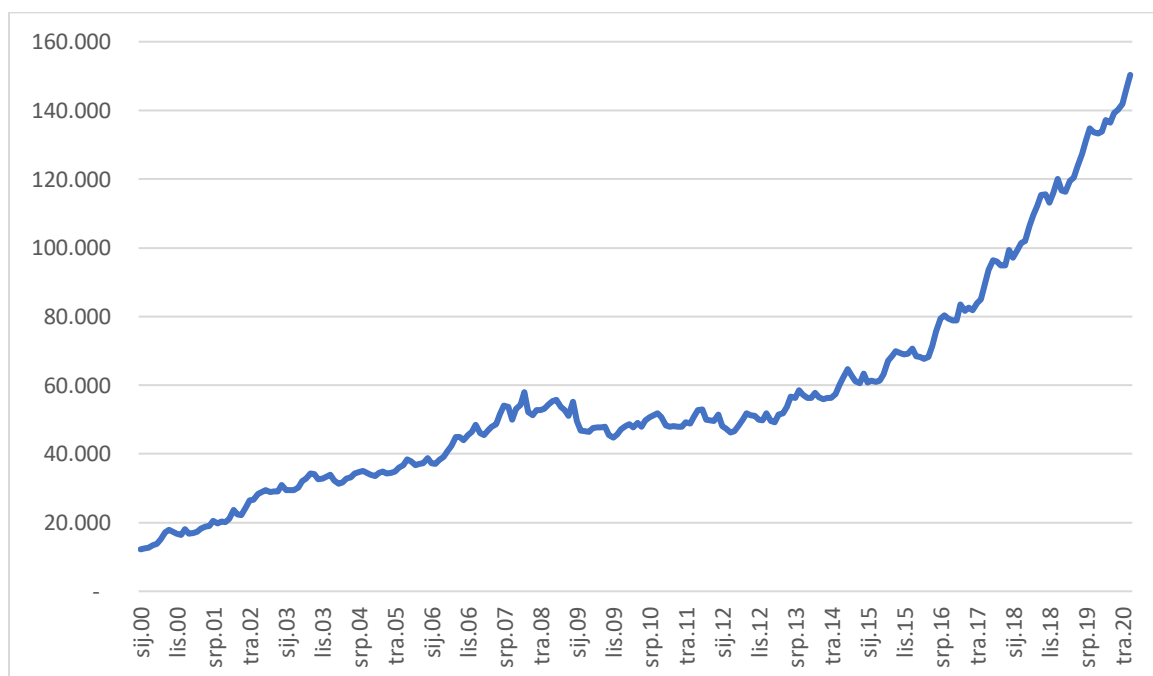
Budući da banke nisu samo posrednici, već i kreatori depozitnog novca, one snažno utječu na strukturu istoga u cjelokupnom bankarskom poslovanju. Stoga je u ovom poglavlju bitno objasniti strukturu depozitnog novca na aplikativnom primjeru hrvatskih banaka. U tom smislu potrebno je objasniti i kretanja monetarnog agregata M1 u hrvatskim bankama jer se upravo on sastoji od gotovog novca izvan kreditnih institucija i depozitnog novca.

5.1. Novčana masa M1

Novčana masa M1 obuhvaća gotov novac izvan kreditnih institucija, depozite ostalih financijskih institucija kod Hrvatske narodne banke te depozitni novac kod kreditnih institucija (Hrvatska narodna banka, 2020.).

U nastavku će biti prikazana analiza kretanja novčane mase M1.

Grafikon 1: Novčana masa M1 (u milijunima kuna)

Izvor: Hrvatska narodna banka, monetarni i kreditni agregati, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/monetarni-i-kreditni-agregati> (pristupljeno 07.09.2020.)

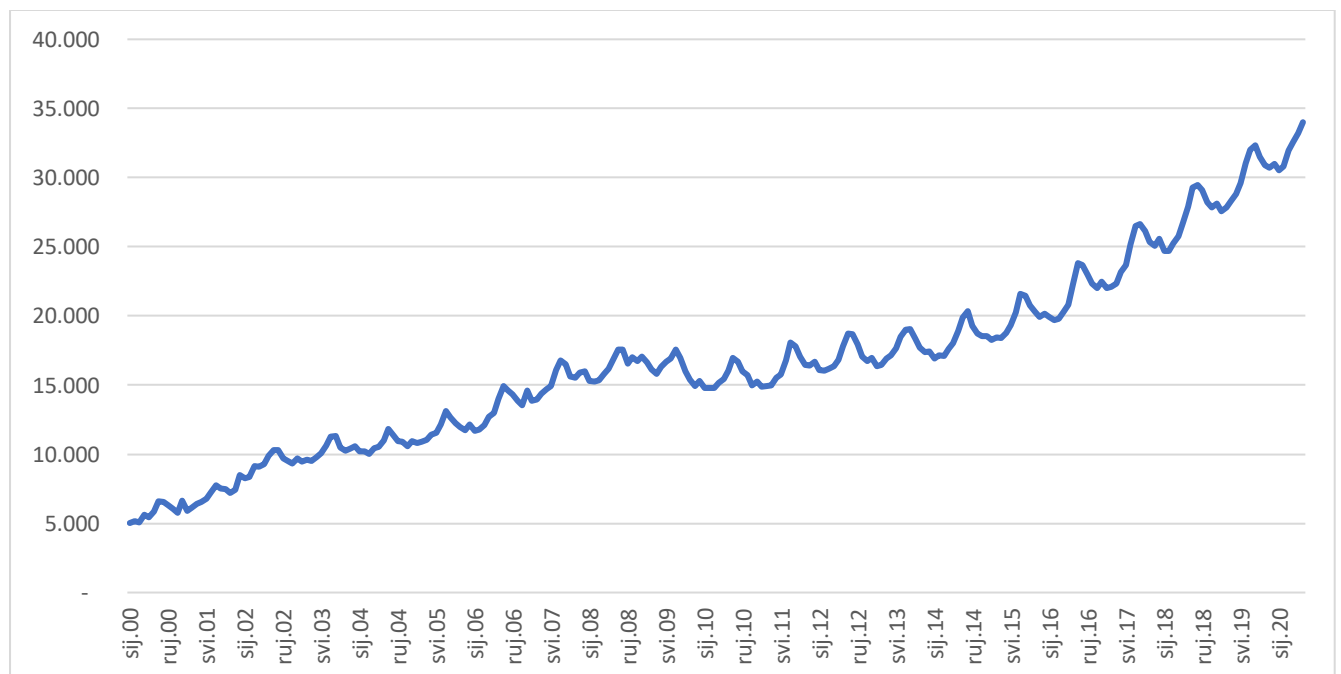
U promatranom razdoblju do 2008. godine novčana masa M1 ima trend rasta. Nakon toga dolazi do stagnacije zbog prelijevanje globalne krize na hrvatsko gospodarstvo. Od 2013. godine novčana masa M1 ponovno ostvaruje značajan trend rasta uglavnom zbog povećanja količine depozitnog novca, odnosno povećanje novca na žiro i tekućim računima što je vidljivo iz kasnije prikazanog grafikona 3.

5.1.1. Gotov novac izvan kreditnih institucija

Osim u kreditnim institucijama, gotov novac se također kao pojava u poslovanju javlja i van njih. Isti uključuje sve do sad izdane novčanice i sitan novac u nacionalnoj valuti koja se nalazi u optjecaju tj. izvan banaka. Novac se nalazi kod ekonomskih subjekata kao što su stanovništvo, poduzeće i nerezidenti. Gotov novac izvan kreditnih institucija se nalazi u pasivi Hrvatske narodne banke (Perišin et. al, 2001.).

U nastavku će biti prikazana analiza kretanja gotovog novca izvan kreditnih institucija u milijunima kuna.

Grafikon 2: Gotov novac izvan kreditnih institucija (u milijunima kuna)

Izvor: Hrvatska narodna banka, 2020., Bilanca HNB-a, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/sredisnja-banka-hnb/bilanca-hnb-a> (pristupljeno 06.09.2020.)

Od 2002. godine pa nadalje mogu se uočiti značajnija sezonska kretanja tj. određeni događaji tokom godine koji utječu na kretanje gotovog novca izvan kreditnih institucija. Najveća razina gotovine u Hrvatskoj je prisutna mjeseca srpnja i kolovoza točnije tokom turističke sezone, što možemo vidjeti na grafikonu po istaknutim vrhovima. Najviše utjecaja imaju turisti koji su sa svojom potražnjom povećavaju količinu gotovog novca izvan kreditnih institucija. Također veće razine gotovine vidljive su krajem mjeseca prosinca svake godine zbog blagdanskog razdoblja. Najmanja količine gotovog novca vidljive su od siječnja do travnja, u studenom i početkom prosinca (Hrvatska narodna banka, 2008.).

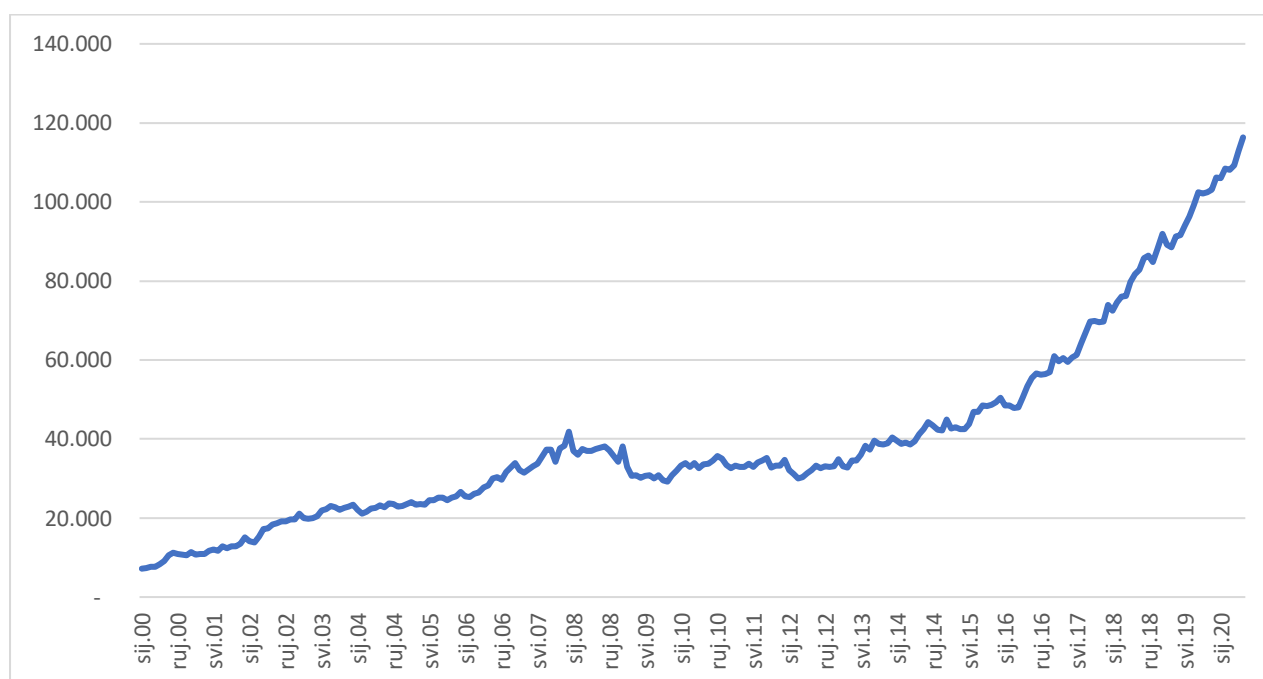
U promatranom razdoblju sve do 2008. godine količina gotovog novca izvan kreditnih institucija ima trend rasta. Nakon toga dolazi do kratke stagnacije zbog globalne krize. U 2013. godini količina gotovog novca izvan kreditnih institucija ima snažan rast.

5.1.2. Depozitni novac

„Depozitni novac uključuje novčana sredstva na žiroračunima i tekućim računima te obveze banaka po izdanim kunskim instrumentima plaćanja, a umanjuje se za novčana sredstva u platnom prometu (odnosno za čekove u blagajni banaka i čekove poslane na naplatu)“ (Hrvatska narodna banka, 2020.).

U nastavku slijedi analiza kretanja depozitnog novca u milijunima kuna.

Grafikon 3: Depozitni novac (u milijunima kuna)

Izvor: Hrvatska narodna banka, Konsolidirana bilanca DMFI-ja, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/konsolidirana-bilanca-dmfi> (pristupljeno 07.09.2020.)

U promatranom razdoblju depozitni novac ima trend rasta sve do 2008. godine. Nakon toga dolazi do laganog pada zbog globalne krize. Od 2013. godine depozitni novac ponovno ostvaruje snažan rast zbog povećanja novca na žiro i tekućim računima građana.

5.2. Sektorski raspored depozitnog novca kod drugih monetarnih financijskih institucija

U ovom poglavlju ćemo grafički prikazati i objasniti sektorski raspored depozitnog novca kod drugih monetarnih financijskih institucija i to sljedećih sektora hrvatskog gospodarstva: nefinancijska društva, kućanstva, lokalna država i ostali.

„Druge monetarne financijske institucije (DMFI) uključuju kreditne institucije (banke, štedne banke i stambene štedionice) i novčane fondove. Ovdje se nalaze konsolidirani podaci o imovini i obvezama tih institucija (konsolidirana bilanca DMFI-ja) kao i odabrani nekonsolidirani statistički podaci kreditnih institucija na osnovi redovnih izvješća koje ove institucije šalju HNB-u“ (Hrvatska narodna banka, 2020.).

U držanju depozitnog novca su za poslovanje hrvatskih banaka vrlo važna nefinancijska društva. „Nefinancijska društva sastoje se od institucionalnih jedinica koje su neovisni pravni subjekti i tržišni proizvođači te čija je glavna aktivnost proizvodnja dobara ili/i nefinancijskih usluga“ (Hrvatska narodna banka, 2020.).

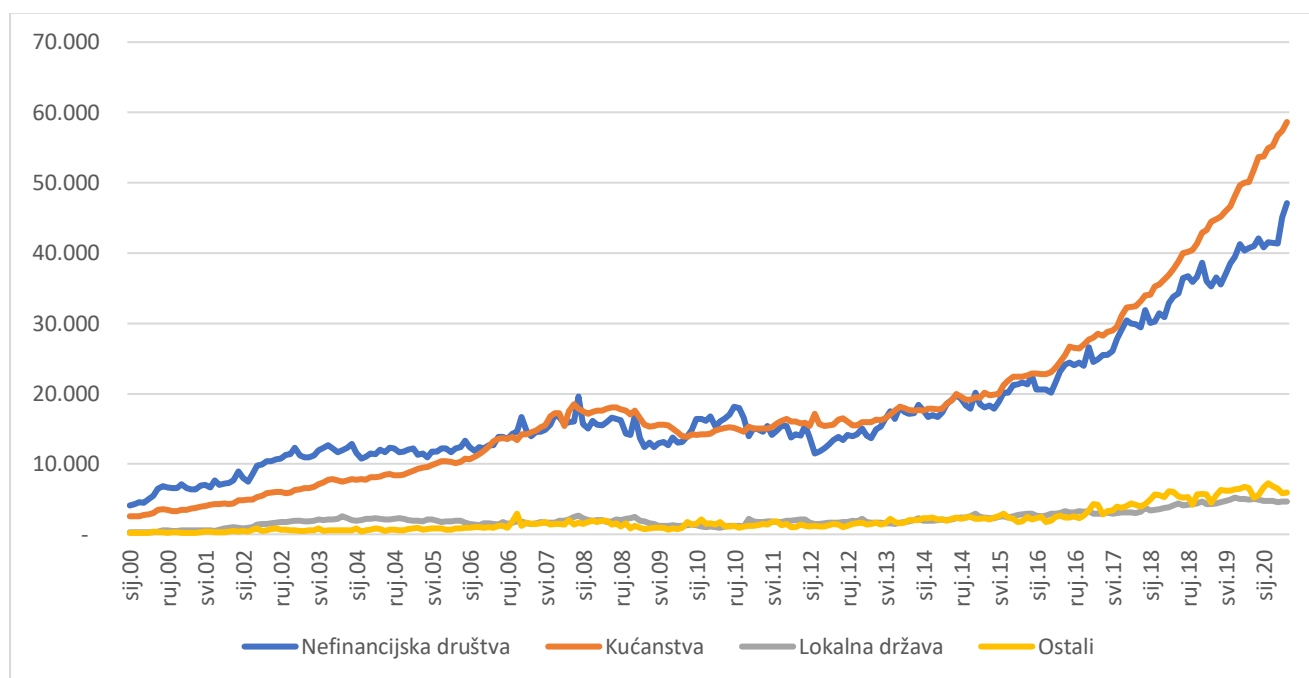
„Sektor kućanstva sastoji se od pojedinaca potrošača, ali i od pojedinaca potrošača i poduzetnika (tržišnih proizvođača). Ovaj sektor uključuje i pojedince ili grupe pojedinaca u ulozi proizvođača dobara i nefinancijskih usluga za isključivo vlastitu finalnu uporabu“ (Hrvatska narodna banka, 2020.).

„Lokalna država obuhvaća jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Sektor lokalna država obuhvaća i institucionalne jedinice osnovane i kontrolirane od strane lokalne države (primjerice djelatnosti odgoja i obrazovanja, zdravstva, znanosti, kulture i slično)“ (Hrvatska narodna banka, 2020.).

U sektor ostali pripadaju: ostale bankarske institucije, nebankarske financijske institucije, investicijski fondovi osim novčanih fondova, drugi financijski posrednici, pomoćne financijske institucije, osiguravajuća društva i mirovinski fondovi (Hrvatska narodna banka, 2020.).

U nastavku slijedi analiza kretanja depozitnog novca kod drugih monetarnih financijskih institucija u milijunima kuna.

Grafikon 4: Sektorski raspored depozitnog novca kod drugih monetarnih financijskih institucija (u milijunima kuna)

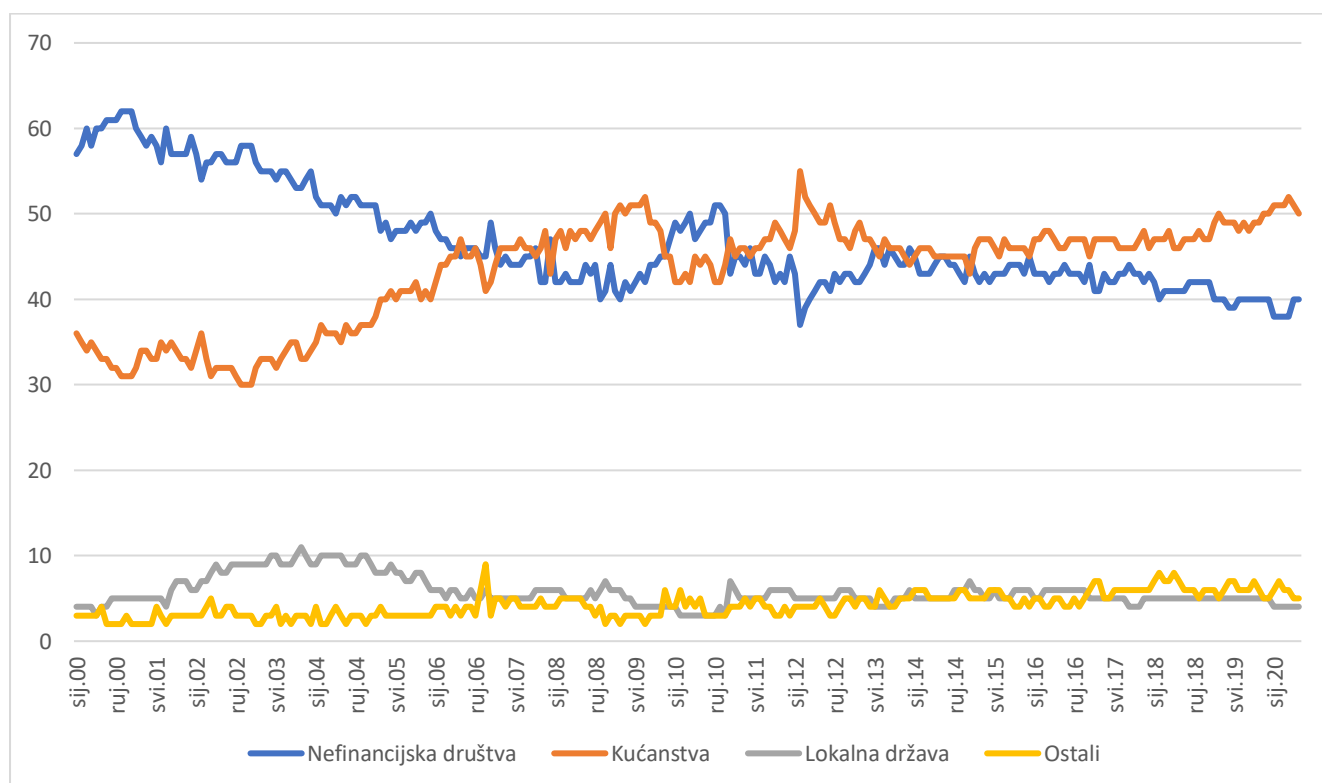

Izvor: Hrvatska narodna banka, Konsolidirana bilanca DMFI-ja, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/konsolidirana-bilanca-dmfi> (pristupljeno 07.09.2020.)

Sektor kućanstvo i nefinancijska društva raspolažu s najvećom količinom depozitnog novca. Depozitni novac lokalne države i ostalih sektora kontinuirano raste. Slično je i sa depozitnim novcem nefinancijskih društava i kućanstva pri čemu je kod potonjih moguće primijetiti usporavanje rasta depozitnog novca tijekom prelijevanja i trajanje globalne krize. U posljednjim godinama, kod navedenih sektora može se primijetiti snažan rast depozitnog novca što možemo pripisati niskim kamatama na štednju i demotivaciji prema oročavanju slobodnih novčanih sredstava.

U nastavku slijedi analiza kretanja depozitnog novca kod drugih monetarnih financijski institucija u %

Grafikon 5: Sektorski raspored depozitnog novca kod drugih monetarnih financijskih institucija (u %)

Izvor: Hrvatska narodna banka, Konsolidirana bilanca DMFI-ja, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/konsolidirana-bilanca-dmfi> (pristupljeno 07.09.2020.)

Sektor kućanstvo i nefinancijska društva raspolažu s najvećom količinom depozitnog novca u odnosu na ostale prikazane sektore. Možemo primijetiti kada u sektoru kućanstva dolazi do pada postotnog udjela depozitnog novca, tada u sektoru nefinancijska društva ili sektoru poduzeća dolazi do njegova rasta i obratno. To je posljedica odvijanja uzajamne gospodarske aktivnosti u kojima oba sektora ostvaruju međusobne primitke i izdatke.

6. ZAKLJUČAK

Depozitni novac je nematerijalni oblik novca, predstavlja novac koji se nalazi na transakcijskim računima kao što su žiro i tekući računi. Isti se razvio kontinuiranim razvojnim tijekom fiducijarnog novca te danas predstavlja glavninu novčane mase u obliku depozita na bankovnim računima klijenata banaka. Depozitni novac može nastati pologom ili odobravanjem kredita, bez obzira kako su ta sredstva nastala vlasnik ih može koristiti u svrhu kupnje roba i usluga. Vlasnik računa može u svakom trenutku depozitni novac pretvoriti u gotovinu, može vršiti plaćanja putem kartice ili može dati nalog banci da u njegovo ime podmire obveze prema vjerovniku. Depozitni novac ima sve funkcije kao i gotovina, te pretvaranjem depozitnog novca u gotovinu ne dolazi do povećanja količine novca u optjecaju.

U radu je izvršena analiza sektorskog rasporeda depozitnog novca kod drugih monetarnih financijskih institucija i to sljedećih sektora hrvatskog gospodarstva: nefinancijska društva, lokalna država, kućanstva i ostali sektori. Ukupno gledajući, depozitni novac u posljednjim godinama u Republici Hrvatskoj je u značajnom porastu. Moguće je vidjeti da u strukturi depozitnog novca najveći udio imaju kućanstva i nefinancijska društva pri čemu udio kućanstva raste.

Snažan porast iznosa depozitnog novca u posljednjim godinama rezultat je niskih kamata na štednju pa se stoga gospodarski sektori odlučuju zadržavati viškove novčanih sredstava na transakcijskim računima.

LITERATURA

KNJIGE:

1. BOŽINA, L. , 2008, *Novac i bankarstvo*, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za Ekonomiju i turizam „Dr. Mijo Mirković“.
2. MATIĆ, B.,2016., *Monetarna ekonomija*, 2.izdanje, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku.
3. MISHKIN, F. S., 2010., *Ekonomija novca, bankarstva i financijskih tržišta*, 8.izdanje, Zagreb, Mate d.o.o.
4. NIKOLIĆ, N., PEČARIĆ M., 2007., *Osnove monetarne ekonomije*, Split, Naklada Protuđer.
5. PERIŠIN, I., ŠOKMAN A., LOVRINOVIĆ I.,2001., *Monetarna politika*, Pula, Fakultete ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“.
6. ROSE, P.S., HUDGINS S. C., 2015., *Upravljanje bankama i financijske usluge*, 8.izdanje, Zagreb, Mate d.o.o.

INTERNET IZVORI:

1. Hrvatska narodna banka: Bilanca HNB-a, 2020., (Online), dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/sredisnja-banka-hnb/bilanca-hnb-a> (pristupljeno 06.09.2020.)
2. Hrvatska narodna banka: Konsolidirana bilanca DMFI-ja, 2020., (Online), dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/konsolidirana-bilanca-dmfi> (pristupljeno 07.09.2020.)
3. Hrvatska narodna banka: Monetarni i kreditni agregati, 2020., (Online), dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/monetarni-i-kreditni-agregati> (pristupljeno 07.09.2020.)
4. Hrvatska narodna banka: *Modeliranje gotovog novca izvan banaka u Hrvatskoj*, 2008., (Online), dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121651/i-021.pdf/2a0c104d-c192-45db-8d33-30ff67f6ea33> (pristupljeno 07.09.2020.)

POPIS GRAFIKONA:

Grafikon 1: Novčana masa M1 (u milijunima kuna)	18
Grafikon 2: Gotov novac izvan kreditnih institucija (u milijunima kuna).....	19
Grafikon 3: Depozitni novac (u milijunima kuna).....	21
Grafikon 4: Sektorski raspored depozitnog novca kod drugih monetarnih financijskih institucija (u milijunima kuna).....	23
Grafikon 5: Sektorski raspored depozitnog novca kod drugih monetarnih financijskih institucija (u %)	24

SAŽETAK

Analiza strukture depozitnog novca drugih monetarnih financijskih institucija u Republici Hrvatskoj

Depozitni novac je nematerijalni oblik novca, podrazumijeva depozite na tekućim i žiroračunima u domaćoj valuti. Vlasniku računa može u svakom trenutku upravljati depozitnim novcem, može vršiti plaćanje putem kartice, depozitni novac može pretvoriti u gotovinu ili može dati nalog banci da u njegovo ime podmire obveze prema vjerovniku. Depozitni novac ima sve funkcije kao i gotovina, kada vlasnik računa depozitni novac pretvara u gotovinu ne dolazi do povećanja količine novca u optjecaju nego se mijenja samo novčani oblik. Danas je puno sigurnije plaćati robe i usluge depozitnim novcem nego gotovim novcem. Banke davanjem kredita građanima dolazi do umnožavanja depozitnog novca, a taj proces se naziva multiplikacija depozita. Kako bi banka bila likvidna u svakom trenutku, središnja banka je propisala stopu obveznih rezervi tj. koliku količinu gotovog novca banka mora imati u odnosu na depozitni novac. Novčana masa M1 od 2013. godine pa sve do danas ostvaruje značajan trend rasta, najviše zbog povećanja količine depozitnog novca odnosno povećanje novca na žiro i tekućim računima. Pritom, sektori poduzeća i kućanstva raspolažu s najvećom količinom depozitnog novca.

Ključne riječi: depozitni novac, obvezne rezerve, multiplikacija depozita, novčana masa M1, druge monetarne financijske institucije, Republika Hrvatska.

SUMMARY

The Analysis of Deposit Money Structure of Croatian Other Monetary Financial Institutions

Deposit money is an intangible form of money, it includes deposits on current and giro accounts in local currency. The account holder can manage deposit money at any time, make payments by card, convert deposit money into cash or give an order to the bank to settle obligations to the creditor on his behalf. Deposit money has all the same functions as cash, when the account holder converts the deposit money into cash, there is no increase in the amount of money in circulation, but only the form of money changes. Today, it is much safer to pay for goods and services with deposit money than with cash. By giving loans to citizens, deposit money is multiplied, and this process is called deposit multiplication. In order for the bank to be liquid at all times, the central bank prescribed the rate of required reserves, how much cash the bank must have in relation to deposit money. The money supply M1 from 2013 until today has achieved a significant growth trend, mostly due to the increase in the amount of deposit money, the increase in money on giro and current accounts. In doing so the corporate and household sectors have the largest amount of deposit money.

Keywords: deposit money, required reserves, deposit multiplication, money supply M1, other monetary financial institutions, Republic of Croatia.